

natuurtoets

Sloop en nieuwbouw Botlek, Zwolle

Inventarisatie en beoordeling in het kader van natuurwetgeving en -beleid

Opdrachtgever

SPA WNP Ingenieurs

Status

Definitief

Emmastraat 16
8011 AG Zwolle

T (038) 423 64 64

E info@ecogroen.nl

I www.ecogroen.nl

Colofon

Titel

Sloop en nieuwbouw Botlek, Zwolle

Subtitel

Inventarisatie en beoordeling in het kader van natuurwetgeving en -beleid

Projectcode	Datum	Status
15-385	14 oktober 2016	Definitief

Auteur(s)

S.E. (Sebastiaan) Kraaijeveld MSc.

Eindredactie

Ir. (A) Adriaan de Gelder

Opdrachtgever

SPA WNP Ingenieurs

© Ecogroen bv

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt, mits onder vermelding van bron en status.

Kraaijeveld, S.E. (2016). Sloop en nieuwbouw Botlek, Zwolle. Inventarisatie en beoordeling in het kader van natuurwetgeving en -beleid. Rapport 15-385. Ecogroen bv Zwolle.

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
1.1 Aanleiding en doelstelling	6
1.2 Huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen	6
1.3 Algemene opzet onderzoek	7
2. Gebiedsbescherming	8
2.1 Natuurbeschermingswet	8
2.2 Nationaal natuurnetwerk	8
2.3 Overige natuurgebieden	9
3. Flora- en faunawet	10
3.1 Onderzoeksmethode	10
3.2 Flora	11
3.3 Vleermuizen	11
3.4 Grondgebonden zoogdieren	13
3.5 Broedvogels	13
3.6 Amfibieën	14
3.7 Overige soortgroepen	15
4. Geraadpleegde bronnen	16
Bijlagen	
Bijlage 1 - Samenvatting natuurwetgeving	

Samenvatting

Aanleiding en doelstelling van dit onderzoek

In opdracht van SPA WNP ingenieurs heeft Ecogroen een quickscan natuurtoets en aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de voorgenomen sloop van bebouwing en nieuwbouw van woningen aan Botlek in Zwolle.

De Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en het NNN-beleid verplichten vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen of activiteiten niet conflicteren met aanwezige beschermde plant- en diersoorten en habitats. In het voorliggende onderzoek vindt, ten behoeve van de onderbouwing van de ruimtelijke planvorming, een toetsing plaats aan de Flora- en faunawet en gebiedsgerichte natuurbescherming.

Huidige situatie en voorgenomen ontwikkeling

Het plangebied betreft het perceel van Botlek 52 in de wijk Aa-landen in Zwolle. Het plangebied bestaat uit bebouwing, welke vrijwel geheel is omgeven door betimmering, en voor het grootste deel uit verharding en tuin met speelvoorzieningen (zie figuur 1.1). In het plangebied is geen oppervlaktewater aanwezig. Er zijn plannen om alle bebouwing te slopen en 26 woningen nieuw te bouwen en infrastructuur en parkeerplaatsen aan te leggen.

Effectbeoordeling beschermde gebieden

- Gezien de afstand en de aard van de ingrepen zijn geen negatieve effecten te verwachten op de instandhoudingsdoelen en soorten van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht. De opdrachtgever heeft dit laten beoordelen. Vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde;
- De plannen hebben geen schade aan het Nationaal natuurnetwerk tot gevolg.

Beschermde soorten

- In het plangebied zijn geen beschermde flora of planten van de Rode Lijst aanwezig of te verwachten;
- In de bebouwing in het plangebied zijn drie zomerverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aanwezig. Belangrijke foerageergebieden en vliegroutes van vleermuizen worden niet verwacht;
- Verblijfplaatsen van zwaar beschermde grondgebonden zoogdieren zijn niet aangetroffen en te verwachten binnen de invloedssfeer van de plannen. Wel zijn vaste verblijfplaatsen van enkele algemeen voorkomende, laag beschermde, zoogdiersoorten (Ff-wet tabel 1) aangetroffen en te verwachten;
- Broedvogels met jaarrond beschermde nesten zijn niet aanwezig of te verwachten in het plangebied of directe omgeving. Wel zijn in het plangebied diverse algemene broedvogels van erven en tuinen broedend te verwachten;
- Zwaar beschermde amfibieën worden niet verwacht in het plangebied. Wel zijn enkele algemene en laag beschermde amfibieën overwinterend te verwachten;

- In het plangebied zijn geen overige beschermde soorten of soortgroepen aangetoond of te verwachten;
- Invoering van de Wet Natuurbescherming op 1 januari 2017 zorgt naar verwachting niet voor wijzigingen aan voorliggende toetsing. Nieuw te beschermen soorten of soorten die hun huidige beschermingsstatus verliezen worden niet in het plangebied verwacht;

Eindconclusie en aanbevelingen

- Er vinden geen werkzaamheden plaats in of met negatieve effecten op Natura 2000-gebieden, beschermde Natuurmonumenten, Nationaal Natuurnetwerk (NNN; voorheen EHS) of natuur buiten het NNN. Het nemen van vervolgstappen is dan ook niet (meer) nodig vanuit het oogpunt van gebiedsbescherming en provinciaal NNN-beleid;
- Door de beoogde werkzaamheden gaan drie zomerverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis verloren. Voor het verwijderen van vaste verblijfplaatsen van vleermuizen is het aanvragen van een ontheffing Flora- en faunawet noodzakelijk. Daarnaast dienen mitigerende maatregelen te worden getroffen zoals het aanbrengen van tijdelijke en of permanente alternatieve verblijfplaatsen. Mitigerende maatregelen moeten plaatsvinden in overleg met en onder begeleiding van een vleermuisdeskundige;
- Alle broedvogels zijn gedurende het broedseizoen beschermd en mogen in deze periode niet verstoord of geschaad worden. Voor verstoring van nestelende vogels wordt geen ontheffing verleend. Als broedseizoen wordt gehanteerd: periode van nestbouw, periode van broed op de eieren en de periode dat de jongen op het nest gevoerd worden. Voor de meeste soorten kan de periode tussen half maart en half juli worden aangehouden als broedseizoen. Er wordt echter geen standaardperiode gehanteerd voor het broedseizoen, maar het is van belang of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Indien op een locatie geen broedende/nestelende vogels aanwezig zijn, mag het aanwezige geschikte broedbiotoop ook tijdens het broedseizoen verwijderd worden;
- Voor aanwezige en te verwachten laag beschermde zoogdier- en amfibieënsoorten geldt, bij ruimtelijke ingrepen, vrijstelling van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet. Het nemen van verplichte vervolgstappen is voor deze soorten in deze situatie dan ook niet aan de orde;
- Invoering van de Wet Natuurbescherming op 1 januari 2017 zorgt naar verwachting niet voor wijzigingen aan voorliggende toetsing. Nieuw te beschermen soorten of soorten die hun huidige beschermingsstatus verliezen worden niet in het plangebied verwacht.

1. Inleiding

1.1 Aanleiding en doelstelling

In opdracht van SPA WNP ingenieurs heeft Ecogroen een quickscan natuurtoets en aanvullend vleermuisonderzoek uitgevoerd ten behoeve van de voorgenomen sloop van bebouwing en nieuwbouw van woningen aan Botlek 52 in Zwolle.

De Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet 1998 en het beleid ten aanzien van het Nationaal natuurnetwerk (NNN) verplichten vooraf te toetsen of ruimtelijke ingrepen of activiteiten niet conflicteren met aanwezige beschermde plant- en diersoorten en habitats. In het voorliggende onderzoek vindt, ten behoeve van de onderbouwing van de ruimtelijke planvorming, een toetsing plaats aan de Flora- en faunawet en gebiedsgerichte natuurbescherming. Een toelichting op de genoemde wetgeving is gegeven in bijlage 1.

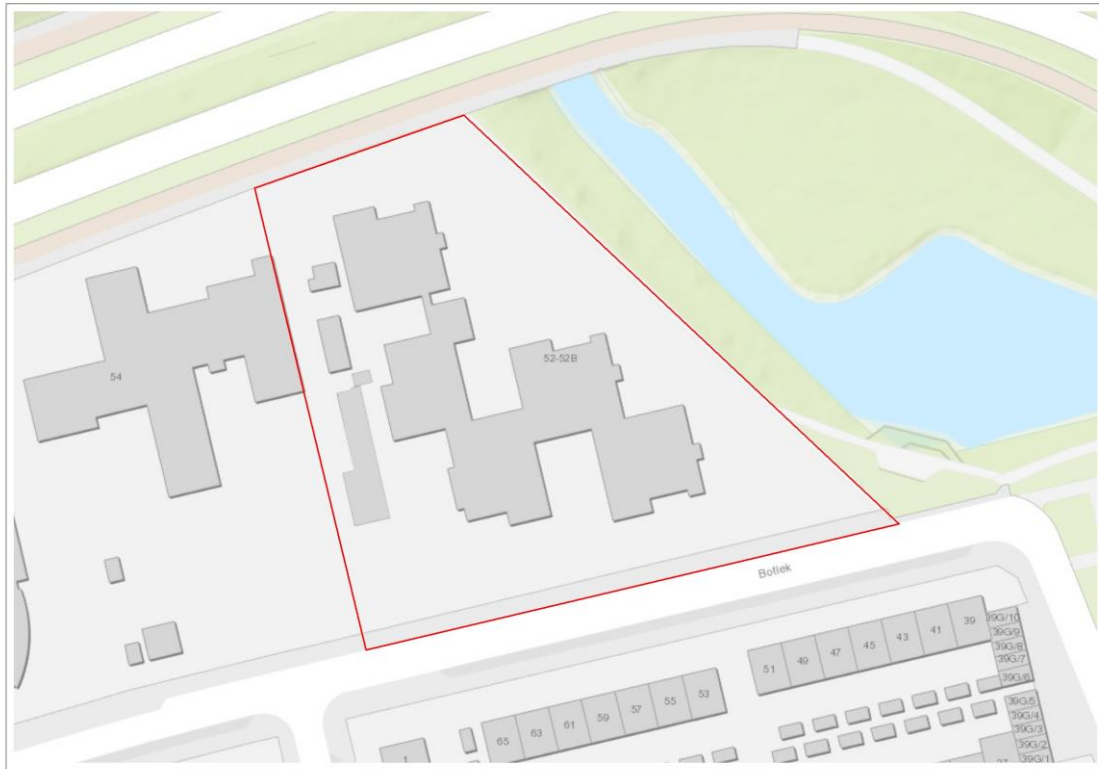
Bij de beoordeling wordt ook een doorkijk gegeven naar de nieuwe Wet Natuurbescherming die naar verwachting op 1 januari 2017 in werking treedt (zie kader 1.1).

Kader 1.1: nieuwe Wet Natuurbescherming

De nieuwe Wet Natuurbescherming vervangt de Boswet (1961), de Flora- en faunawet (1998 en 2002) en de Natuurbeschermingswet 1998 (2005). Verwacht wordt dat de wet in werking treedt op 1 januari 2017. Taken en verantwoordelijkheden worden zoveel mogelijk bij provincies neergelegd, overeenkomstig het uitgangspunt 'decentraal tenzij'. Provincies krijgen ook (meer) bevoegdheid bij het benoemen van beschermde soorten. Verwacht wordt dat de grootste veranderingen zullen optreden in het onderdeel flora en fauna. Er kunnen wijzigingen optreden in de lijsten met beschermde soorten waardoor soorten afvallen, maar mogelijk ook toegevoegd worden. Ten aanzien van gebiedsbescherming (Natura 2000) worden geen veranderingen verwacht.

1.2 Huidige situatie en voorgenomen ontwikkelingen

Het plangebied betreft het perceel van Botlek 52 in de wijk Aa-landen in Zwolle. Het plangebied bestaat uit bebouwing, welke vrijwel geheel is omgeven door betimmering, en voor het grootste deel uit verharding en tuin met speelvoorzieningen (zie figuur 1.1). In het plangebied is geen oppervlaktewater aanwezig. Er zijn plannen om alle bebouwing te slopen en 26 woningen nieuw te bouwen en infrastructuur en parkeerplaatsen aan te leggen.

Figuur 1.1: Ligging plangebied (binnen de rode omlijning). Bron luchtfoto: ESRI World Imagery

1.3 Algemene opzet onderzoek

De voorliggende quickscan natuurtoets is gebaseerd op één verkennend locatiebezoek, diverse nachtelijke bezoeken om de aanwezigheid van vleermuizen te onderzoeken, bekende verspreidingsgegevens (zie hoofdstuk 4 Geraadpleegde bronnen) en ecologische principes. Uit de verzamelde informatie volgt een korte beschrijving van de verwachte effecten van de ruimtelijke ingreep op beschermde gebieden (hoofdstuk 2) en soorten (hoofdstuk 3). Daarnaast is beschreven welke mitigerende (verzachtende of inpassings-) maatregelen eventueel nodig zijn om overtreding van de Flora- en faunawet te voorkomen.

2. Gebiedsbescherming

2.1 Natuurbeschermingswet

*In de **Natuurbeschermingswet 1998** (Nb-wet) is de bescherming van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden (Natura 2000-gebieden) en Beschermde Natuurmonumenten ondergebracht. Beoordeeld dient te worden of ingrepen/activiteiten in of in de nabijheid van deze gebieden significant negatieve effecten kunnen hebben op de aangewezen waarden en instandhoudingsdoelen van deze gebieden.*

Het plangebied ligt op een afstand van circa 1600 meter van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht. Voor dit Natura 2000-gebied zijn instandhoudingsdoelen opgesteld voor zeven habitattypen, twee habitatoorten, vijf broedvogelsoorten en zeven niet-broedvogelsoorten.

Gezien de afstand en de aard van de ingrepen zijn geen negatieve effecten te verwachten op de instandhoudingsdoelen en soorten van Natura 2000-gebied Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht. De opdrachtgever heeft dit laten beoordelen. Vervolgstappen zijn daarom niet aan de orde ten aanzien van de Nb-wet.

2.2 Nationaal natuurnetwerk

*Het **Nationaal Natuurnetwerk** (NNN, de voormalige Ecologische hoofdstructuur) is een netwerk van gebieden in Nederland waar de natuur voorrang heeft. Het netwerk moet helpen voorkomen dat planten en dieren in geïsoleerde gebieden uitsterven en dat natuurgebieden hun waarde verliezen. Beoordeeld dient te worden of ontwikkelingen effecten hebben op de wezenlijke waarden en kenmerken van het NNN.*

Uit de Atlas van Overijssel blijkt dat het plangebied geen onderdeel uitmaakt van het NNN (bron: Provincie Overijssel 2015). Op circa 1400 meter ten noordoosten van het plangebied ligt het dichtst bij zijnde onderdeel van het Nationaal natuurnetwerk. Het betreft de Agnietenberg die is aangemerkt als 'bestaande natuur'. Omdat het NNN in Overijssel geen externe werking kent, is een verdere toetsing niet aan de orde.

2.3 Overige natuurgebieden

Buiten de bescherming van de Natuurbeschermingswet en het NNN bevinden zich ook natuurgebieden beschermd middels provinciaal beleid, veelal beschreven in Omgevingsplannen of Streekplannen. In dit provinciale beleid is de bescherming van bijvoorbeeld ganzenfoerageergebied en weidevogelgebied uitgewerkt.

Het plangebied ligt niet in gebieden met bijzondere natuurwaarden buiten het NNN. Er is geen sprake van ganzenfoerageergebied of weidevogelgebied in het plangebied.

3. Flora- en faunawet

De Flora- en faunawet verplicht om bij ruimtelijke ingrepen of andere nieuwe activiteiten, na te gaan of er negatieve effecten kunnen optreden op exemplaren of het leefgebied van beschermde plant- en diersoorten. Optredende negatieve effecten dienen zo veel mogelijk vermeden of geminimaliseerd te worden. Voor schade aan strikt beschermde soorten kan het noodzakelijk zijn om een ontheffing aan te vragen bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RvO) van het Ministerie van Economische Zaken.

3.1 Onderzoeksmethode

Verkenning locatie bezoek

Voorliggende ecologische beoordeling is gebaseerd op een verkennend locatiebezoek op 22 oktober 2015. Tijdens inventarisatie veldbezoek is aandacht besteed aan de beschermde soorten binnen de Flora- en faunawet en vooral aan de juridisch zwaarder beschermde soorten (tabel 2- en 3-soorten). In combinatie met de terreingesteldheid, bekende verspreidingsgegevens (zie hoofdstuk 4 Geraadpleegde bronnen) en expert judgement is vervolgens een uitspraak gedaan over mogelijk aanwezige beschermde soorten. In onderstaande paragrafen worden de onderzochte soortengroepen beschreven die in het plangebied en de directe omgeving zijn aangetroffen en te verwachten.

Aanvullend vleermuisonderzoek

Tijdens het verkennend locatie bezoek zijn potentiële vleermuisverblijfplaatsen. In deze situatie gaat het om ruimtes achter houten gevelbetimmering en achter openstootvoegen in de stenen onderrand. Deze zijn nader onderzocht conform het vleermuisprotocol (zie kader 3.1). Op locatie zijn vier nachtelijke bezoeken uitgevoerd op 7 juni, 15 juli, 25 augustus en 9 september 2016 onder voor vleermuizen gunstige weersomstandigheden (> 10 °C, droog en weinig wind).

Kader 3.1 Toelichting vleermuisprotocol en soortenstandaards

Vleermuisprotocol

Vleermuizen zijn een belangrijke soortgroep binnen de natuurbescherming. De soorten zijn echter moeilijk te inventariseren, vertonen specifiek gedrag en advies omtrent deze soortgroep is regelmatig complex. Tegen die achtergrond heeft het Vleermuisvakberaad van het Netwerk Groene Bureaus (NGB) een protocol opgesteld voor de inventarisatie van vleermuizen. Het doel van het protocol is bij te dragen aan de kwaliteit en uniformiteit in onderzoek. Het protocol wordt ondersteund door het Ministerie van EZ en de Zoogdiervereniging. Vleermuisonderzoek blijft echter maatwerk en het protocol geldt daarom als richtsnoer en niet als plicht.

Het toepassen van het protocol heeft tot doel: 1) dat de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland geen aanvullend inventarisatieonderzoek verlangt bij een eventuele ontheffingsaanvraag volgens artikel 75 van de Flora- en faunawet en 2) dat een onderzoek stand houdt in een eventuele juridische procedure

Soortenstandaards

Voor 23 (in de Flora- en faunawet) strikt beschermde soorten is door het voormalige Ministerie van EL&I en het huidige ministerie van EZ een soortenstandaard opgesteld. In deze soortenstandaards staat ecologische informatie over de betreffende soort en zijn leefomgeving. Verder zijn de wettelijke regels en hun toepassingen opgenomen en wordt de wijze van onderzoek en de te nemen mitigerende maatregelen bij veel voorkomende activiteiten beschreven. Bij de beoordeling van ontheffingaanvragen kan de toetsende instantie (Rijksdienst voor Ondernemend Nederland) deze soortenstandaards als uitgangspunt nemen.

3.2 Flora

Het plangebied bestaat hoofdzakelijk uit bebouwing, verhard terrein en tuin. Er zijn geen beschermde plantensoorten of plantensoorten van de Rode Lijst aangetroffen of te verwachten. Het nemen van vervolgstappen voor flora is dan ook niet aan de orde. Ook plantensoorten die beschermd zijn in de nieuwe Wet Natuurbescherming worden op basis van bekende verspreidingsgegevens en terreinkenmerken niet verwacht binnen het plangebied (NDFP 2016).

3.3 Vleermuizen

Alle in Nederland voorkomende vleermuizen zijn strikt beschermd (Ffw tabel 3 en HR bijlage IV). Dit betekent dat verstoring of vernieling van verblijfplaatsen of het leefgebied (vliegroutes en foerageergebied) niet is toegestaan (zie kader 3.2).

Kader 3.2: Vleermuizen

Het leefgebied van de strikt beschermde vleermuizen (Ffw tabel 3 en HR bijlage IV) bestaat uit verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebieden. Van deze drie onderdelen genieten de verblijfplaatsen de hoogste bescherming. Verblijfplaatsen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bomen, huizen, kelders et cetera en kunnen aanwezig zijn in de vorm van kraamkolonies/zomerverblijven, baltslocaties/paarverblijven en winterverblijven.

Voor hun oriëntatie tijdens de trek van en naar hun verblijfplaats en foerageergebieden gebruiken vleermuizen veelal jaren lang dezelfde structuren. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en bomenrijen) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd.

Locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs randen van bossen, bomenrijen of boven water zijn van belang als foerageergebied voor vleermuizen. Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

Vaste verblijfplaatsen

Tijdens het verkennende veldbezoek zijn in de te slopen bebouwing potentiële vaste verblijfplaatsen van vleermuizen aangetroffen. Meer concreet bevat het donkere ruimtes in bomen, huizen, kelders et cetera. In de bomen en langs de rand van het plangebied zijn geen holten of spleten aanwezig die geschikt zijn als mogelijke verblijfplaats voor vleermuizen. Achter de houten gevelbetimmering en achter open stootvoegen in de stenen onderrand zijn echter wel tal van ruimtes aanwezig die mogelijk geschikt zijn als vaste verblijfplaats voor vleermuizen.

Tijdens het aanvullend vleermuizen onderzoek zijn drie zomerverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis aangetroffen. Meer specifiek gaat het om ruimtes achter de houten gevel betimmering.

Door de beoogde werkzaamheden zijn negatieve effecten te verwachten op vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. Mogelijk worden exemplaren geschaad en worden de drie zomerverblijfplaatsen van Gewone dwergvleermuis permanent weggenomen. De volgende stappen zijn dan ook noodzakelijk:

- Het aanvragen van een ontheffing Flora- en faunawet. De ontheffingaanvraag dient vergezeld te worden van een projectplan waarin staat beschreven welke mitigerende maatregelen worden genomen om schade aan verblijfplaatsen te voorkomen;
- Bij de planning van de sloopwerkzaamheden dient rekening te worden gehouden met de seizoensactiviteit van vleermuizen om zo verstoring in de meest kwetsbare perioden te voorkomen;
- Voorafgaand aan de sloop is het noodzakelijk om de bebouwing ongeschikt te maken voor vleermuizen door tochtgaten te maken. Hiervoor zijn verschillende manieren zoals het maken van gaten in muren of verwijderen van kozijnen of gevelbetimmering. Met een controle kan vervolgens gecheckt worden of de vleermuizen daadwerkelijk vertrokken zijn;
- Ter vervanging van de te verwijderen zomerverblijfplaatsen dienen twaalf vervangende verblijfplaatsen gerealiseerd te worden (vier per te verwijderen verblijfplaats). Daarnaast dienen in de nieuwbouw of in omliggende gebouwen vier permanente verblijven aangebracht te worden (zie bijlage 3 voor enkele opties);
- Bovenstaande maatregelen dienen plaats te vinden in overleg met en onder begeleiding van een vleermuisdeskundige (zie kader 3.3).

Kader 3.3 Ter zake deskundige

Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dient te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, bijvoorbeeld een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (bijvoorbeeld Zoogdierverseniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied) en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of – bescherming.

Potentiële vliegroutes

Van veel vleermuissoorten is bekend dat zij gedurende lange tijd gebruik kunnen maken van dezelfde structuren voor de oriëntatie en daarlangs van hun verblijfplaats naar de foerageergebieden of winterverblijven trekken. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en bomenrijen) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren ‘onmisbaar’ en zodoende beschermd.

Het plangebied maakt geen onderdeel uit van een potentiële vliegroute, zodoende is er geen sprake van schade aan een (belangrijke) vliegroute.

Foerageergebieden

Vleermuizen foerageren op locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs randen van bossen, bomenrijen of boven water. Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

Het plangebied wordt beperkt gebruikt als foerageergebied door vleermuizen. Als gevolg van de voorgenomen werkzaamheden zijn er echter geen negatieve effecten te verwachten op belangrijke of essentiële foerageergebieden van vleermuizen. In de omgeving is voldoende foerageergebied aanwezig in de vorm van tuinen, waterpartijen en laanbeplanting. Daarnaast worden zo veel als mogelijk bomen ingepast in de nieuwe structuur, zodat het plangebied ook na uitvoering van de ingrepen geschikt is als foerageergebied.

3.4 Grondgebonden zoogdieren

In het plangebied en de directe omgeving zijn diverse vaste verblijfplaatsen van laag beschermde (Ff-wet tabel 1-soorten), kleine grondgebonden zoogdiersoorten te verwachten zoals Veldmuis, Bosmuis, Bosspitsmuis *spec.*, Huisspitsmuis en Mol. Leefgebied of sporen die duiden op de aanwezigheid van (vaste verblijfplaatsen van) zwaarder beschermde zoogdieren (bijvoorbeeld Steenmarter) zijn niet aangetroffen en worden op basis van het veldonderzoek en de terreingesteldheid ook niet verwacht.

Bij de geplande ingrepen kunnen exemplaren en verblijfplaatsen van enkele laag beschermde grondgebonden zoogdieren verloren gaan. Voor laag beschermde kleine zoogdieren geldt automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Flora- en faunawet, waardoor het nemen van vervolgstappen voor deze zoogdieren niet aan de orde is.

Schade aan de algemene en laag beschermde zoogdieren kan - indien de planning van de werkzaamheden dit toelaat - geminimaliseerd worden door werkzaamheden zoveel mogelijk uit te voeren buiten de voortplantingsperiode (maart - augustus). De minst schadelijke periode is september - november (mits vorstvrij).

Er bestaat een (kleine) kans dat huidige, laag beschermde soorten een strikte beschermingsstatus krijgen in de aanstaande Wet Natuurbescherming. In de loop van dit jaar komt hierover meer duidelijkheid.

3.5 Broedvogels

Aangezien dit onderzoek een quickscan betreft, is geen broedvogelinventarisatie uitgevoerd. Op basis van veldwaarnemingen, de terreingesteldheid, bekende verspreidingsgegevens en expert judgement is echter wel een goede uitspraak te doen over de te verwachten soorten.

Vogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

Van veel broedvogels zijn nesten alleen gedurende het broedseizoen beschermd. Nestlocaties kunnen dan buiten het broedseizoen zonder overtreding van de Flora- en faunawet verwijderd worden. Voor een

aantal vogelsoorten geldt echter dat de nestlocaties inclusief de functionele omgeving jaarrond beschermd zijn (zie kader 3.4).

Kader 3.4 Vogels met jaarrond beschermde nestplaatsen

Onder jaarrond beschermde nesten van broedvogels wordt verstaan: in functie zijnde nesten van de Ooievaar, Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek, Wespandief, Zwarte wouw, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Kerkuil, Oehoe, Gierzwaluw, Grote gele kwikstaart en Huismus. Voor sommige andere soorten geldt dat de nesten jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

De bebouwing is niet geschikt als nestgelegenheid voor vogels met jaarrond beschermde nestplaatsen zoals Huismus en Gierzwaluw. Deze en overige broedvogels met jaarrond beschermde nesten zijn in het plangebied niet aangetroffen of te verwachten. Het nemen van vervolgstappen voor deze soortgroep is niet aan de orde.

Overige broedvogels

In het plangebied is broedbiotoop aanwezig voor algemene vogelsoorten van bebouwing en tuinen zoals Kauw, Spreeuw, Winterkoning, Heggenmus, Merel, Roodborst, Turkse tortel en Houtduif.

Alle broedvogels zijn gedurende het broedseizoen beschermd en mogen in deze periode niet verstoord of geschaad worden. Voor verstoring van nestelende vogels wordt geen ontheffing verleend. Als broedseizoen wordt gehanteerd: periode van nestbouw, periode van broed op de eieren en de periode dat de jongen op het nest gevoerd worden. Voor de meeste soorten kan de periode tussen half maart en half juli worden aangehouden als broedseizoen. Er wordt echter geen standaardperiode gehanteerd voor het broedseizoen, maar het is van belang of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Indien op een locatie geen broedende/nestelende vogels aanwezig zijn, mag het aanwezige geschikte broedbiotoop ook tijdens het broedseizoen verwijderd worden. Bij uitvoering van de werkzaamheden in de periode tussen half juli en half december, is het wel van belang om na te gaan of nog bewoonde nesten van bijvoorbeeld Houtduif en/of Turkse tortel aanwezig zijn binnen de invloedssfeer van de plannen. Houtduif en Turkse tortel kunnen respectievelijk tot half november en tot in december broedend aanwezig zijn.

3.6 Amfibieën

Geschikte voortplantingswateren voor strikt beschermde amfibieën ontbreken binnen het plangebied en directe omgeving. Ook overwintering van overige zwaardere beschermde soorten is niet te verwachten. In het plangebied is een aantal algemeen voorkomende laag beschermde (Ff-wet tabel 1) amfibieën overwinterend te verwachten zoals Gewone pad, Bruine kikker en Kleine watersalamander. Omdat het laag beschermde soorten betreft, geldt automatisch een vrijstelling van artikel 75 van de Flora- en faunawet.

Er bestaat een (kleine) kans dat huidig laag beschermde soorten een strikte beschermingsstatus krijgen in de aanstaande Wet Natuurbescherming. In de loop van dit jaar komt hierover meer duidelijkheid.

3.7 Overige soortgroepen

In het plangebied zijn geen beschermde reptielen, vissen en ongewervelden aangetroffen of te verwachten. Geschikt leefgebied voor deze soorten ontbreekt en daarom is het nemen van vervolgstappen voor deze soorten niet nodig.

Per 1 januari 2017 wordt een aantal nieuwe (insecten)soorten beschermd in de Wet Natuurbescherming. Op basis van bekende verspreidingsgegevens (NDFP 2016) en terreinkenmerken worden dergelijke soorten niet verwacht in het plangebied. Vervolgstappen voor reptielen, insecten of weekdieren zijn dan ook niet aan de orde.

4. Geraadpleegde bronnen

Literatuur

Bekker J.P, P. Twisk & A. Diepenbeek (2010). Veldgids Europese zoogdieren. Uitgegeven door de KNNV en VZZ.

Creemers, R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (2009). De amfibieën en reptielen van Nederland. – Nederlandse fauna 9. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, European invertebrate survey – Nederland, Leiden.

Dienst Regelingen (2009). Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep.

Ministerie van I&M (2012). Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte.

Ministerie van LNV (2004). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCIZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna.

Ministerie van LNV (2006). Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk gebied.

Ministerie van LNV (2009). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

RVO (2014). Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis – *Pipistrellus pipistrellus*

Internet

Atlas van Overijssel (http://gisopenbaar.overijssel.nl/viewer/app/atlasvanoverijssel_basis/v1_

Gebiedendatabase Natura 2000 (<http://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000>)

Ministerie van EZ (<http://mineleni.nederlandsesoorten.nl>)

Ravon.nl (website met soortinformatie over reptielen, amfibieën en vissen)

Telmee.nl (website met soortenwaarnemingen in Nederland)

Waarneming.nl (website met soortenwaarnemingen in Nederland)

Bijlagen

Bijlage 1 - Samenvatting natuurwetgeving

Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is `nee, tenzij`. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen (`nee`) kan onder voorwaarden (`tenzij`) worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken (EZ), of, in geval van beheer en schadebestrijding, van Gedeputeerde Staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

1. Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
2. Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
3. Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
4. Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
5. Een aantal ongewervelden (o.a. *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing en beoordeling

Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren, zijn beschermde soorten aanwezig en is er sprake van overtreding van een verbodsbepaling uit de Flora- en faunawet, dan dient u een ontheffingsaanvraag in te dienen bij de RVO.

Hierbij worden de volgende vragen gesteld:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

RVO beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

Bescherming van flora en fauna (b)

Volksgesondheid of openbare veiligheid (d)

Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)

Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u in bepaalde gevallen alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn¹ en de Habitatrichtlijn.

Rode lijsten

Los van de Flora- en faunawet heeft de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode Lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd². Voor soorten van de Rode Lijsten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

Natuurbeschermingswet 1998

Op 1 oktober 2005 is de gewijzigde Natuurbeschermingswet 1998 in werking getreden. De Natuurbeschermingswet heeft betrekking op Natura 2000 gebieden in Nederland en verankert een deel van de Europese Vogelrichtlijn en Habitatrichtlijn in de nationale wetgeving. Natura 2000 bestaat uit een netwerk van Europese natuurgebieden. Het vormt de basis van het Europese natuurbeleid. Natura 2000 is gericht op de instandhouding en ontwikkeling van soorten en ecosystemen die voor Europa belangrijk zijn.

Nederland regelt aan de hand van een vergunningenstelsel de zorgvuldige afweging rond projecten die gevolgen kunnen hebben voor Natura 2000-gebieden. Deze vergunningen worden verleend door de provincies of door de

¹ In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd.

² Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna en Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

Minister van EZ. Daarnaast stelt Nederland voor al haar Natura 2000-gebieden beheerplannen op waarin de te beschermen waarden, de zogeheten instandhoudingdoelen, nader worden uitgewerkt in ruimte, tijd en omvang.

In voorgaand wettelijk kader zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten.

Bijlage 2 - Verspreiding Gewone dwergvleermuis

Bijlage 3 - Huisvesting vleermuizen

Gewone en Ruige dwergvleermuis

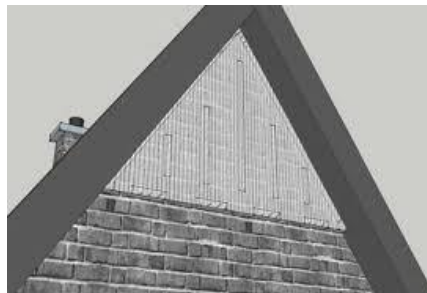
Deze algemene vleermuissoorten huizen veelal in woningen. Ze bewonen verschillende soorten verblijfplaatsen, al naar gelang de eisen die het seizoen ze stelt. Solitaire vleermuizen verblijven vaak in spouwen, onder randpannen en nokpannen, achter betimmering. Kolonies met jongen zoeken veelal warme spouwen of betimmeringen op. Overwintering vindt plaats in diepere ruimten in constructies, veelal in grotere gebouwen. Voor het compenseren van vleermuisverblijfplaatsen geldt een compensatiefactor van vier.

Mitigatie Gewone en Ruige dwergvleermuis

Deze soorten zijn behoorlijk flexibel in het accepteren van nieuwe verblijfplaatsen. Solitaire verblijfplaatsen kunnen gemakkelijk gecompenseerd worden met inbouwstenen. Ook kunnen bovenaan kopgevels kleine oppervlakten (driehoekje) betimmering worden aangebracht waar de dieren achter kunnen verblijven.

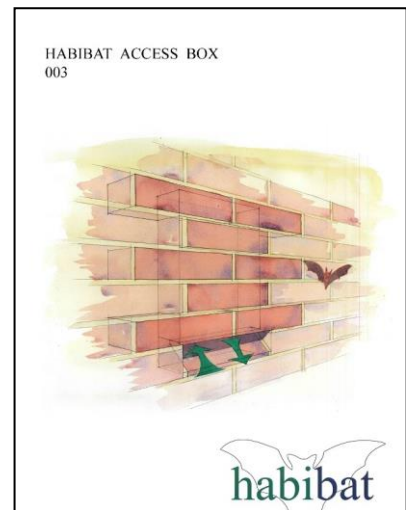

Figuur 6: Inmetzelsteen (ook in meervoud schakelbaar en verzonken aan te brengen)

Figuur 7: Aangepaste gevelbetimmering (van onder bereikbaar voor vleermuizen)

Figuur 8: (onder) betonnen inbouwkast voor kraamkolonies

Voor kraamkolonies en winterverblijven geldt dat er altijd maatwerk moet worden geleverd. Te denken valt aan dubbele spouwen, voorzetmuren, grote (uitwendige) houten kasten, betonnen of keramische inbouwkasten of in sommige gevallen gevelbetimmeringen. De temperatuurbufferende capaciteiten van de verblijfplaats is hier

extra

belangrijk.

Figuur 9: Keramische inbouwkast voor kraamkolonies

Figuur 10: Houten koloniekast aan buitenzijde

Andere vleermuissoorten

Andere vleermuissoorten die in het werkgebied kunnen voorkomen in gebouwen zijn Meervleermuis, Laatvlieger en Gewone grootoorvleermuis. De trefkans is laag. Voor deze soorten geldt dat altijd maatwerk moet worden geleverd.

Realisatie mitigerende maatregelen vleermuizen

Algemeen

Globaal genomen moet een ruimte aan de volgende eisen voldoen:

- Het mag er niet tochten, er mag geen regenwater naar binnen lopen;
- De vleermuizen moeten goed houvast hebben;
- Er moet genoeg ruimte zijn om aan te kunnen vliegen.

De ruimte van het vervangende verblijf dient minimaal de afmetingen te hebben van het oorspronkelijke verblijf en mag onder geen beding kleiner zijn. Dit is belangrijk vanwege de klimatologische omstandigheden. Nieuwe **kraam- en paarverblijven** en dienen aan zuid- zuidwest en westkant gerealiseerd te worden in verband met de warmte van de middag- en avondzon. De verblijven dienen, indien mogelijk, op grotendeels onbeschaduwde locaties gerealiseerd te worden. Voor de overige verblijven geldt dit minder strikt. Het aanbieden van meerdere verblijfplaatsen op verschillende windrichtingen biedt meer keuzemogelijkheden voor de vleermuizen.

De gevel dient min of meer vrij te zijn van opgaande begroeiing of andere obstakels zodat vleermuizen een vrije aanvliegroute hebben.

Opmetselen nieuwe muur

Bij het opmetselen van een nieuwe muur voor een bestaande muur is het van belang dat er anderhalf cm tot drie cm ruimte over blijft tussen isolatiemateriaal en buitenblad. Er dienen invliegopeningen te worden aangebracht. Een opening kan bestaan uit een open stootvoeg. De breedte van een nieuwe opening ligt tussen 1,7 en 3 cm met een hoogte ter grootte van de gebruikte bakstenen tot een maximum van 10 cm. De stootvoegen hebben een tussenafstand van zo'n drie bakstenen.

Er worden meerdere rijen invliegopeningen aangebracht op verschillende hoogtes. De rijen hebben een tussenafstand van één meter. Plaats de laagste invliegopeningen bij voorkeur minstens drie meter boven de grond en voorkom dat predatoren (katten/ marters/roofvogels) makkelijk bij de opening kunnen gaan zitten. Plaats de bovenste rij openingen op minstens een meter onder de bovenrand van de spouwruimte. De spouwruimte moet aan de bovenzijde afgesloten zijn zodat in de bovenste meter warme lucht blijft hangen.

Er moet gebruik worden gemaakt van ruw, plaatvormig isolatiemateriaal.

Aanbrengen isolatie buitenzijde

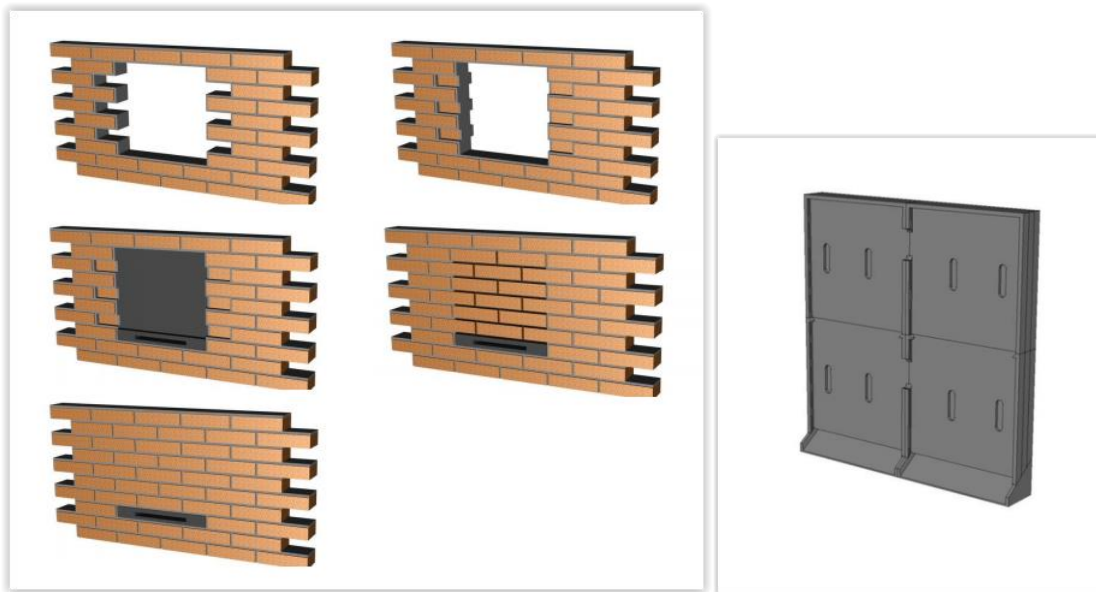
Bij het aanbrengen van isolatie aan de buitenzijde dienen bestaande openingen toegankelijk te blijven. Als er geen openingen aanwezig waren in de oude situatie moeten die worden gecreëerd. Een opening kan bestaan uit een open stootvoeg in het (voormalige) buitenblad. De breedte van een nieuwe opening ligt tussen 1,7 en 3 cm met een hoogte ter grootte van de gebruikte bakstenen tot een maximum van 10 cm. De stootvoegen hebben een tussenafstand van zo'n drie bakstenen. De opening in het isolatiemateriaal moet nauw aansluiten op de opening in het achterliggende metselwerk.

Er worden meerdere rijen invliegopeningen aangebracht op verschillende hoogtes. De rijen hebben een tussenafstand van één meter. Plaats een invliegopening bij voorkeur minstens vier meter boven de grond en voorkom dat predatoren (katten/ marters/roofvogels) makkelijk bij de opening kunnen zitten. Plaats de

openingen op minstens een meter onder de bovenrand van de spouwruimte. Mocht het isolatiemateriaal glad zijn dient dit te worden opgeruwd rond de invliegopeningen.

Inmetselen vleermuiskasten

Inbouwkasten zijn kasten die al dan niet zichtbaar in de constructie van een gebouw worden opgenomen (figuur 8 en 9). Inbouwkasten zijn voornamelijk van (hout-)beton of keramiek. Ze worden in- of achter de buitenmuur ingemetseld. Doordat de kasten zijn opgenomen in een grotere massa bieden inbouwkasten een grotere temperatuurbuffering dan vleermuiskasten die aan de muur worden toegepast. Inbouwkasten kunnen ook geschakeld toegepast worden. Dit is noodzakelijk als het type kast kleiner is dan het gemiddelde verblijf. De kast moet op een dusdanige hoogte geplaatst worden dat de invliegopening zich op minstens drie meter hoogte bevindt.

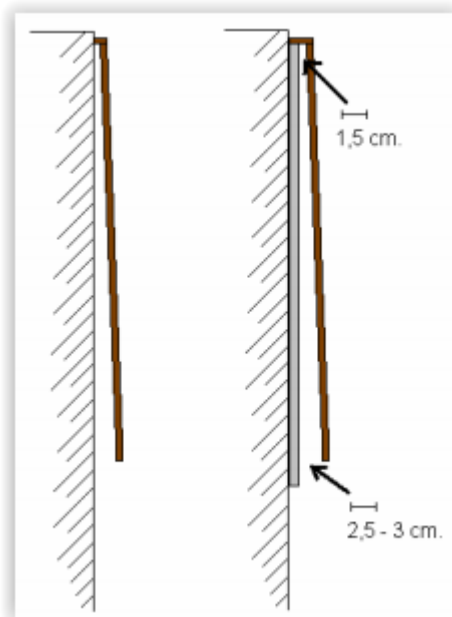
Figuur 11: Inbouw van keramische kast, type 'Tichelaar'

Gevelbetimmering

Voor de Gewone grootvleermuis, Gewone dwergvleermuis en Ruige dwergvleermuis is het, naast bovengenoemde maatregelen, ook mogelijk kraamverblijven te creëren middels het aanbrengen van voor vleermuizen toegankelijke gevelbetimmering (figuur 7). Bij voorkeur wordt gebruik gemaakt van onbehandeld larikshout, aangezien dit materiaal zeer weersbestendig is en zonder houtbeschermingsmiddelen lang goed blijft. Voor een snelle opwarming van de betimmering kan de buitenkant donker geschilderd worden waarbij geen verf mag worden gebruikt met giftige oplosmiddelen.

Wanneer de buitenmuur glad is afgestuct of uit glad materiaal bestaat dient hiertegen ruw plaatmateriaal te worden aangebracht als achterwand. Maak de betimmering zo groot als de ruimte toelaat. De afstand tussen de onderkant van het verblijf en de grond moet bij voorkeur meer dan vier meter zijn. De ruimte tussen het plaatmateriaal en de muur dient van onder naar boven af te nemen. Van 3 cm onderaan tot 1,5 cm aan de bovenzijde (figuur 12).

Aangezien keutels vrij uit kunnen vallen wordt gevelbetimmering bij voorkeur niet boven deuren of ramen toegepast. De gevel moet min of meer vrij te zijn van opgaande begroeiing of andere obstakels zodat vleermuizen een vrije aanvliegroute hebben.

Figuur 12: Zijaanzicht gevelbetimmering

Bovenrand kopgevels

Voor de mitigatie van paarverblijven is het mogelijk de bovenste 20 cm van de kopgevels niet te isoleren. De spouw moet toegankelijk blijven door middel van stootvoegen. De breedte van een nieuwe opening ligt tussen 1,7 en 3 cm met een hoogte ter grootte van de gebruikte bakstenen tot een maximum van 10 cm. De stootvoegen hebben een tussenafstand van zo'n drie bakstenen. Bij deze maatregel is ruimte voor één rij stootvoegen.